JEL Classification: E6, E7

<https://doi.org/10.35945/gb.2019.07.004>

ძირითად საზოგადოებრივ ღირებულებებთან ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნებისა და მათ განსახორციელებლად მიღებული გადაწყვეტილებების თავსებადობის პრობლემა

რევაზ გველესიანი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, საქართველო

revaz.gvelesiani@tsu.ge

საკვანძო სიტყვები: ძირითადი საზოგადოებრივი ღირებულებები, ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნები, ეკონომიკური ინტერესები, გადაწყვეტილების მიღების თეორიები, გადაწყვეტილების მიღების სუბიექტები.

ციტირებისთვის: გველესიანი რ. (2019) ძირითად საზოგადოებრივ ღირებულებებთან ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნებისა და მათ განსახორციელებლად მიღებული გადაწყვეტილებების თავსებადობის პრობლემა, *გლობალიზაცია და ბიზნესი*, №7, გვ. 32-38. <https://doi.org/10.35945/gb.2019.07.004>

შესავალი

ეკონომიკური პოლიტიკა ორიენტირებულია დასახული მიზნების მიღწევაზე. ასეთ მიზნებს კი ეკონომიკური სიტუაცია და უმარავი ნორმატიული პოზიცია (ძირითადი ღირებულებები) განაპირობებს. მიზანთა ერთი ნაწილის შესახებ განვითარებული ქვეყნების უმრავლესობას შორის ერთგვარი თანხმობა სუფევს. მთავრობების მიერ მიღებულ დადგენილებებსა და კანონებში ხშირად გამოყოფილია ისეთი ეკონომიკური მოვლენები, როგორიცაა: მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ზრდა, დასაქმების მაღალი დონე, ეროვნული ვალუტის მსყიდველუნარიანობის ამაღლება, როგორც ფასების დონის სტაბილურობის მაჩვენებელი, საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობები, საგარეო ეკონომიკური წონასწორობა ან შემოსავლებისა და ქონების სამართლიანი განაწილება. ეს მიზანთა ძალზე არასრული კატალოგია, მაგრამ იგი საკმარისია იმის საჩვენებლად, რომ მიზნები მხოლოდ საშუალებაა (ინსტრუმენტი) ძირითადი საზოგადოებრივი ღირებულებების ყოვლისმომცველი ნორმების რეალიზებისათვის (Streit, 2005, გვ.273).

ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნებსა და ძირითად საზოგადოებრივ ღირებულებებს შორის ურთიერთდამოკიდებულება

ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნებსა და ძირითად საზოგადოებრივ ღირებულებებს შორის ურთიერთდამოკიდებულება შესაძლებელია შემდეგნაირად ჩამოვყალიბოთ: ა) ეკონომიკური ზრდა, როგორც ინსტრუმენტი, პროგრესს უკავშირდება. სოციალური პროდუქტის ზრდით უმჯობესდება მოსახლეობის კეთილდღეობის დონე. იგი სიღატაკესთან ბრძოლის საუკეთესო საშუალებასაც წარმოადგენს და ამდენად მატერიალური თავისუფლების ზრდის გამოხატულებადაც შეგვიძლია მივიჩნიოთ. პროგრესი ამ შემთხვევაში ნიშნავს გაუმჯობესებას, რომლის სიდიდე სხვა მიზნებთან დამოკიდებულებაში დგინდება. ეს მდგომარეობა შესაძლებელია სამართლიანობის თვალსაზრისითაც გავიზაროთ, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ თავისუფლებიდან გამომდინარე შესაძლებლობები და უფლებები არათანაბრადაა განაწილებული. ბ) დასაქმების ნორმა შესაძლებელია სხვა მაჩვენებლით ჩავანაცვლოთ და იძულებული

ბითი უმუშევრობის შესახებ ვიმსჯელოთ, ანუ როდესაც ინდივიდი მოკლებულია გარკვეულ სოციალურ პროდუქტს, ეს აღიქმება, როგორც მატერიალური თავისუფლების შეზღუდვა. ამასთან, აშკარაა ის საფრთხე, რაც მატერიალურ თავისუფლებას ექმნება. სხვა მხრივ, ვინაიდან დასაქმების შესაძლებლობები იძულებითი უმუშევრობის პირობებში არათანაბრადაა განაწილებული, ამდენად ამ ვითარებას სამართლიანობის პრობლემის ასპექტითაც უნდა შევხედოთ.

გ) ფულის ღირებულების ცვალებადობა ზეგავლენას ახდენს ალოკაციის (რესურსების განაწილების) ხარისხზეც, რადგან ფული, როგორც წესი, არ არის ნეიტრალური ეკონომიკური ციკლის ცვალებადობის (რყევების) მიმართ. ეფექტიანობის შემცირების გამო მოსახლეობის საქონლით უზრუნველყოფის დონე ეცემა, რაც ზღუდავს მატერიალურ თავისუფლებას. ფულის ღირებულების ცვალებადობა იწვევს ცვლილებებს შემოსავლებისა და ქონების განაწილებაში, რაც არ არის შესაბამისობაში სამართლიანობასთან. გარდა ამისა, იგი უსაფრთხოების რისკს ზრდის მისი ნეგატიური ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ინდივიდებისათვის. დ) საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების ასპექტით გასათვალისწინებელია შრომის დანაწილების ის პროცესი, რომელიც მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარეობს. ის სარგებელი, რომელიც ამ პროცესს მოაქვს, ზრდის მატერიალურ თავისუფლებას. აქ ისეთივე ვითარებაა, როგორც შიგა ბაზრის შემთხვევაში: შრომის დანაწილება მეტი დამოკიდებულებისა და დიდი რისკის მომტანია. განსხვავება კი ის არის, რომ ეკონომიკური პოლიტიკის კორექტირება ამ შემთხვევაში (ანუ საერთაშორისო დონეზე) აღარ არის დამოკიდებული ეკონომიკური პოლიტიკის ადგილობრივ გამტარებლებზე. საგარეო ეკონომიკურმა ურთიერთობებმა შესაძლებელია ხელი შეუწყოს ან საფრთხე შეუქმნას შიგა ბაზრის წონასწორობას. ე) რაც შეეხება შემოსავლებისა და ქონების განაწილების სამართლიანობასთან კავშირის პრობლემას, ჩვენ უნდა მივუთითოთ განაწილებასთან დაკავშირებული კონფლიქტების არსებობის შესახებ, რამაც შესაძლებელია საფრთხე შეუქმნას საზოგადოებრივ სიმშვიდესა და უსაფრთხოებას (გველესიანი, გოგორიშვილი, 2018, გვ.85-86).

ფიქსირებული მიზნების შემთხვევაში გადაწყვეტილების მიღების პრობლემა გამარტივებულია, რადგან შესაძლებელია მხოლოდ ის, თუ რა მოქმედებით მიიღწევა მოცემული მიზანი, როგორც მოქმედების წინასწარ განსაზღვრული შედეგი. კითხვები არ ჩნდება მოქმედების სხვა შესაძლებლობებისა და მათი შედეგების მიმართ. ამგვარი შესაძლებლობების შეფასებისა და არჩევის საკითხი არც გადაწყვეტილების მიღების წესის მიხედვით დგას. ფიქსირებული მიზნების მოცემული კომბინაცია არ არის ოპტიმალური შედეგის საწინდარი. იგი შესაძლებელია განვმარტოთ, როგორც შეზღუდული რაციონალურობის გამოხატულება.

ყოველ შემთხვევაში ძნელია იმის უარყოფა, რომ ასეთი მიდგომა რეალობასთან ახლოსაა (Streit, 2005, გვ.379-380).

ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნების ოპტიმიზაცია – მაქსიმალური შედეგის მიღწევა – მხოლოდ მკაცრი რაციონალურობის საფუძველზეა შესაძლებელი. ერთი მხრივ, ეს იმას ნიშნავს, რომ ყველა მოქმედების დროს გასათვალისწინებელია ის მიღწევები, რომლებიც შედეგების მატრიცაში წინასწარ არის მოცემული. მეორე მხრივ კი, საჭიროა შეფასების ფუნქცია გამოვიყენოთ. იგი საშუალებას მოგვცემს სხვადასხვა შედეგი მათი მახასიათებლების მიხედვით შევადგათ და მოქმედებები სასურველი წესრიგის ფარგლებში მოვაქციოთ. მოვლენათა მახასიათებლების შეჯამება მაშინ არის შესაძლებელი, როცა ასეთი მახასიათებლების სახეობა, გვარი, ხარისხი, ხანგრძლივობა და სანდობა ერთმანეთისგან დამოუკიდებელია. ამასთან ერთად შეფასებასაც — პრაქტიკული მიზნებიდან გამომდინარე — საფეხურებრივი ხასიათი აქვს. ყოველი მომდევნო საფეხური შედეგთა მატრიცის გამარტივებას გულისხმობს. ასეთი პროცედურის ბოლოს ჩვენს წინაშეა ისეთი გადაწყვეტილების ფორმირების შესაძლებლობა, რომელიც ყველა ქმედებას მნიშვნელობას ანიჭებს ანდა მის ვექტორად გვევლინება. იგი ხელს უწყობს ოპტიმალური გადაწყვეტილების მიღებას (Streit, 2005, გვ.380).

შეფასების ფუნქციასთან მრავალი პრობლემაა დაკავშირებული. საქმე იმაშია, რომ შეფასების ფუნქცია გადაწყვეტილების წესთან ერთად განსაზღვრავს იმას, თუ ინსტრუმენტების რომელი ვარიანტის გამოყენებას უნდა მიენიჭოს უპირატესობა. ასეთი ფუნქციები და წესები, უპირველს ყოვლისა, გადაწყვეტილების პრობლემის გადაჭრის შესაძლებლობაზეა ორიენტირებული. ისინი გადაწყვეტილების მომზადების პრაქტიკული სიტუაციებისგან განსხვავებით, გადაწყვეტილების ერთადერთ მიმღებს ითვალისწინებენ. გადაწყვეტილების მომზადების წესის ცოდნა უკიდურესად ფრაგმენტულია. იგი დროში არასტაბილურია. ეს ნიშნავს, რომ ინსტრუმენტების მნიშვნელობის (ღირებულების) შესახებ ინფორმაცია, როგორც წესი, არასრულია. რაც შეეხება ინსტრუმენტთა გამოყენებას, ისიც არასრულყოფილადაა შეფასებული.

ზოგადად მოკლებული ვართ გადაწყვეტილების მომზადების პრაქტიკულ მეთოდებს, რომელიც აუცილებელია გაურკვევლობის პირობებში ეკონომიკურ-პოლიტიკურ მოქმედებათა დასაგეგმად. ერთი მხრივ, ამის მიზეზი ისიცაა, რომ გადაწყვეტილების ველზე არსებული ურთიერთკავშირების შესახებ საკმარისი ცოდნა არ გავაჩნია. მეორე მხრივ, არ ვიცით მოსალოდნელ შედეგთა არც რაოდენობა და არც სახეობა. გადაწყვეტილების მომზადების პრობლემის კომპლექსურობასა და მისი ანალიტიკური და სიღრმისეული წვდომის რეალურ შესაძლებლობებს შორის გარკვეული შეუსაბამობა არსებობს. ამავე დროს ნაჩქარევია (ამიტომ

უარსაყოფია) დასკვნა იმის შესახებ, რომ სისტემური და თეორიულად დასაბუთებული მოქმედება პრობლემას აუცილებლად გაამარტივებს. ლოგიკურია კითხვა იმასთან დაკავშირებით, თუ რომელია სისტემური და გადაწყვეტილების მიხედვით თეორიულად დასაბუთებული მოქმედება, რომელიც ინტუიციის გვერდით უნდა დავაყენოთ. გარდა ამისა, ასეთი მოქმედება არ ემყარება რაოდენობრივ ანალიზს, რომელიც პრობლემის მთელ კომპლექსურობას მოიცავს. აქედან გამომდინარე, ყოველთვის გასათვალისწინებელია იან ტინბერგენის კვლევის ტრადიცია, რომელიც ეკონომიკური პოლიტიკის რაოდენობრივ თეორიას ვიწრო საზღვრებს უწესებს. იგი ანგარიშს უწევს გადაწყვეტილების რეალური პრობლემის კომპლექსურობას და მისი თეორიული თუ პრაქტიკული გადაწყვეტის შესაძლებლობებს შორის განსხვავებას (Tinbergen, 1964/1975). ეს გაფრთხილებაა იმისათვის, რომ მართვის ღონისძიებათა წარმატების შანსი გადაჭარბებით არ შევაფასოთ. გარდა ამისა, აუცილებელია იმ პრინციპული პირობების დაკმაყოფილებაც, რომლებსაც წესრიგის პოლიტიკა აყენებს.

თუ გადაწყვეტილების მიკროთეორიულ შედეგებს გავითვალისწინებთ, ჩვენთვის გადაწყვეტილების მიღების ზოგიერთი აბსტრაქტული დებულება ცხადი გახდება (იგულისხმება ინდივიდებისა და ეკონომიკური ჯგუფების ფაქტობრივი ქცევა). ამ შემთხვევაში შემეცნების საგანს პრობლემის გადაწყვეტასთან დაკავშირებული „კოგნიტიური პროცესები“ (Kirsch, 1970, გვ.68) წარმოადგენს, რომლებიც აღქმის, მსჯელობისა და წარმოდგენების სხვადასხვა ასპექტებს მოიცავს.

ეკონომიკური პოლიტიკის პრობლემის წარმოჩენა მხოლოდ იმას არ ნიშნავს, რომ გადაწყვეტილების მიმღები ითვალისწინებს განსხვავებას ორ რამეს შორის: რაც არსებობს და რაც სასურველია, რომ არსებობდეს. ხშირ შემთხვევაში (თუ არა, როგორც წესი) კი, პირიქით, პრობლემის გაცნობიერებისათვის გარედან ბიძგია საჭირო. ამ მხრივ ანგარიშგასაწევია მაგ., საბანკო კომპანიების კოლაფსი, საბანკო ზედამხედველობისა და ინვესტორთა დაცვის მექანიზმების არარსებობა, კვების პროდუქტებზე ფასების განუხრელი ზრდა, გრძელვადიანი უზრუნველყოფის პრობლემა და სხვა. იგივე უნდა ითქვას გარემოს დაცვის სამოქალაქო ინიციატივებზე, რომლებიც ეკონომიკური პოლიტიკის ადრე მეორეხარისხოვანად მიჩნეულ პრობლემას დღეს მაღალ პრიორიტეტს ანიჭებს.

ღირებულებათა სისტემა – გადაწყვეტილებების მიღების საერთო საფუძველი

პრესკრიფციული ანუ გადაწყვეტილების ნორმატიული თეორია ემყარება წინამძღვარს, რომ გადაწყვეტილების

მიმღები ღირებულებათა სრულყოფილ, არაწინააღმდეგობრივ და სტაბილურ სისტემას ფლობს. ამ სისტემის საფუძველზე იგი ასარჩევი პროგრამის შესაძლო შედეგებს აფასებს. სრულყოფილი წესრიგის პოლიტიკისათვის კი ერთმნიშვნელოვანი შეფასებაა საჭირო. სწორედ ეს განაპირობებს ოპტიმალური არჩევანის გაკეთების შესაძლებლობას და აუცილებლობასაც. რაც შეეხება დესკრიფციულ ანუ გადაწყვეტილების პოზიტიურ თეორიას, იგი ამ პოზიციას შემდეგ მოსაზრებებს უპირისპირებს: ღირებულებათა სისტემა არ არის სრულყოფილი, წინააღმდეგობებს მოიცავს და ცვალებადობას განიცდის; გადაწყვეტილების მიმღები უმეტესწილად კოლექტივი ან/და ორგანიზაციაა, რომელიც განსხვავებული ინტერესების კოალიციას წარმოადგენს. ამიტომაც, ღირებულებათა სისტემის (როგორც გადაწყვეტილების საერთო საფუძვლის) ჩამოყალიბება და ცვლილება ღირებულებათა შესახებ სუბიექტურ წარმოდგენებს შორის კონკურენციის ფორმას იძენს; პროგრამის შეფასებისა და გადაწყვეტილების მიღებისას შიგა ორგანიზაციულ ურთიერთობებს გარედან ზეგავლენაც ემატება. ამას ბიუროკრატიული ქვესტრუქტურები და საზოგადოებრივი აზრი ახორციელებს; ოპტიმალური მოქმედების ძიება ხშირად სასურველ შედეგს არ გვაძლევს. ყოველთვის უნდა ვითვალისწინებდეთ, როგორც ინფორმაციის მოცულობას, ისე გადაწყვეტილების მიმღებთა უნარის შეზღუდულობასაც, რომელიც მათ ამ ინფორმაციის დამუშავებისათვის მოეთხოვებათ; პრობლემის მასშტაბური და გლობალური გადაწყვეტის გზების ძიებისას მიზანზე ზემოქმედებები და თანხმლები შედეგები ძალზე ბუნდოვანია. ამიტომ, უპირატესობა მოქმედების ისეთ შესაძლებლობებს ენიჭება, რომლებიც სტატუს-კვო პროგნოზთან შედარებით უმნიშვნელო და ადვილად შესამჩნევ ცვლილებებს გულისხმობს (Lindblom, 1958).

პრესკრიფციული თეორიის მიხედვით პროგრამის არჩევით გადაჭრილია გადაწყვეტილების მომზადების პრობლემა. რაციონალურობის პრინციპთან შესაბამისობაშია მხოლოდ შედეგების კონტროლი, როგორც ეკონომიკური პოლიტიკის „გამოცდილების“ სისტემატური ძიება. ამით დესკრიფციული თეორიიდან გამომდინარე, უპირველეს ყოვლისა, უგულვებელყოფილია ის, რომ გადაწყვეტილების მომზადება არის პროცესი, რომელიც თავდაპირველი მოქმედების შესწორებისა და შევსების შესაძლებლობას აუცილებლობად მიიჩნევს. ამასთან, იგი ანგარიშს არ უწევს იმას, რომ ორგანიზაციის ფარგლებში პროგრამის განხორციელება იძულებასაც გულისხმობს. ამ დროს შესაძლებელია წინასწარ მომზადებულ და შემდგომში რეალიზებულ მოქმედების ფორმებს შორის განსხვავება წარმოიშვას. და ბოლოს, გადაწყვეტილების მიმღებს ხშირ შემთხვევაში შედეგების გაკონტროლების მოტივაცია არ აქვს. ამდენად, ჩნდება ვარაუდი იმის თაობაზე,

რომ გაკეთებული არჩევანის სისწორე საეჭვოა. იგი მით უფრო დიდია, რაც უფრო ნაკლებადაა შეფასებული განსხვავება მოქმედების არჩეულსა და უარყოფილ ფორმებს შორის. ეს ეჭვი გადაწყვეტილების მიმღებს უბიძგებს, რომ წინასწარ შერჩეული თეორიის მიხედვით (Festinger, 1997) მოიძიოს და შეაფასოს ინფორმაცია, რომელიც მის არჩევანს გაამართლებს.

პრესკრიფციული თეორიისგან განსხვავებით გადაწყვეტილების ველის მიზნები და მათ შესახებ წარმოდგენები არ მიიღება მხოლოდ შედეგების კონტროლით. დესკრიფციულ თეორიაში შედეგების კონტროლიც სხვაგვარადაა გააზრებული, ვიდრე პრესკრიფციულ თეორიაში. ამ პოზიციიდან პრესკრიფციულ თეორიაში გაბატონებული მოსაზრება, რომ გადაწყვეტილების მიმღები სუბიექტის (ანდა კოლექტივის) შემთხვევაში არჩევანის ყველა ფაზა ინტერნალიზებულია (შიგა განსაზღვრულობით ხასიათდება), მხოლოდ აბსტრაქციაა. უფრო რეალისტურია დაგეგმვისა და გადაწყვეტილების კომპეტენციების დეცენტრალიზება, რაც იწვევს ურთიერთობათა ქსელის ჩამოყალიბებას. მის კანონზომიერებებს კი არჩევანის გაკეთების პროცესში ანგარიში უნდა გავუწიოთ.

გადაწყვეტილების მიღების პრესკრიფციული თეორია არსებითად ინდივიდუალური გადაწყვეტილების მიმღების პოზიციიდან ამოდის. ამასთან, ცდილობს თავის საკუთარ ინტერესებს ანგარიში არ გაუწიოს (რაც რეალობაში ერთობ საეჭვოა). პოლიტიკურ კონტექსტში მისი ქცევა წარმომადგენლობით დემოკრატიას მოგვაგონებს. იგი მიისწრაფვის ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწევაში ყველას დახმარების ფუნქცია თავის თავზე აიღოს.

ეკონომიკურ პოლიტიკაში გადაწყვეტილების მიღების დესკრიფციულ თეორიას დემოკრატიის კონკურენტუნარიანობის თეორია უდევს საფუძვლად. ამ შემთხვევაში გადაწყვეტილების მიმღები საკუთარი ინტერესების და ასევე იდეოლოგიური მიზნების განხორციელებას ცდილობს. ამავე დროს პოლიტიკური თანამდებობის დასაკავებლად ანდა შესანარჩუნებლად მას ამომრჩევლის მხარდაჭერა ესაჭიროება.

ეკონომიკური პოლიტიკის დესკრიფციული თეორია მიკრო და მაკროთეორიულ მიდგომებს იყენებს. უპირველეს ყოვლისა, მიკროთეორიული ორიენტირები აქვს საწარმოო და არასაწარმოო პროცესების რეგულირების პრაქტიკის ანალიზს [Stigler, 1975; Peltzman, 1976]. ამავე დროს, პრაქტიკაში დადასტურებულია მიზნის ისეთი ცვლადების არსებობა, რომლებიც გადაწყვეტილების მიმღებთა საკუთარ ეგოისტურ ინტერესებზე მიგვანიშნებენ (ხელისუფლებისა და ადგილობრივი ადმინისტრაციის სახელფასო სტრუქტურა და პრემიები, მათი წევრების საერთო ეკონომიკური ინტერესები და სხვა.). ამ მდგომარეობას ეკონომიკურ პოლიტიკაში მონაწილე სუბიექტების ქცევის განსაზღვრისას ანგარიში უნდა გავუწიოთ.

მაკროეკონომიკური მიდგომის განხილვისას მთავრობის (როგორც კოლექტიური გადაწყვეტილების მიმღების) ქცევა წინა საფეხურზე გამოდის. ამ შემთხვევაში ტიპურია შემდეგი ვარაუდები:

- ამომრჩეველი არჩევანის გაკეთებისას უპირატესობას ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მიღწეულ დონეს ანიჭებს და ამით ხელმძღვანელობს;

- ეკონომიკური განვითარების პრობლემებში იგი ყოველთვის მთავრობას ადანაშაულებს;

- მთავრობას ახალი ვადით არჩევნების ჩატარება სურს და იგი შეეცდება, თუკი მის ახალი ვადით არჩევას საფრთხე დაემუქრა, ეკონომიკური განვითარების შესახებ ამომრჩევლის წარმოდგენაზე ზემოქმედება მოახდინოს.

ასეთი მიდგომების (Frey, 1975, გვ.708) ძირითადი სტრუქტურა მეცნიერთა უმრავლესობის მიერ შემდეგნაირად არის წარმოდგენილი:

- მთავრობის მიზანია აჩვენოს, რომ მის მიერ სწორი ეკონომიკური პოლიტიკის რეალიზებისათვის აუცილებელია მხოლოდ ერთი პირობის შესრულება – მისი ახალი ვადით არჩევა;

- ამის შესაძლებლობა კი დამოკიდებულია მოსახლეობაში მთავრობის პოპულარობის დონეზე, რის შესახებაც წარმოდგენა საზოგადოებრივი აზრის საფუძველზე შეიძლება შეგვექმნას;

- უნდა ვივარაუდოთ, რომ მთავრობის პოპულარობასა და ეკონომიკურ ცვლადებს შორის (რომლებიც ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნების რეალიზების დონეს გამოხატავენ) ისეთი ურთიერთკავშირი (პოპულარობის ფუნქცია) არსებობს, რომელსაც რეალობაში მკაფიოდ გამოხატული სახე აქვს;

- მთავრობამ საკმარისად კარგად იცის თუ რომელი ინსტრუმენტები უნდა გამოიყენოს იმ ეკონომიკურ ცვლადებზე ზეგავლენისათვის, რომლებსაც პოპულარობის ფუნქცია გააჩნიათ;

- მთავრობა უპირატესობას სხვა მიზნებთან შედარებით თავის პოპულარობას ანიჭებს და თუ მისი ახალი ვადით არჩევა არ არის საკმარისად გარანტირებული, მაშინ არსებულ სიტუაციაზე ეკონომიკური პოლიტიკის ღონისძიებებით რეაგირებს. სავარაუდოდ გარკვეული ურთიერთკავშირი არსებობს მთავრობის პოპულარობასა და ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტების გამოყენებას შორის.

გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ეს ვარიანტი გვისჩნის გადაწყვეტილების მიმღების ქცევას, მაგრამ დავკვირვებისათვის გადაწყვეტილების უამრავ მიმღებს არ წარმოგვიდგენს. გადაწყვეტილების მიმღები აქტიორად უნდა მივიჩნიოთ მაშინაც კი, როცა საქმე გადაწყვეტილების მიმღებ ორგანოსთან და შესაბამისად კოლექტიურ გადაწყვეტილებასთან გვაქვს. ასეთ აბსტრაქციებს პრესკრიფციულ

თეორიაშიც ვხვდებით. ეკონომიკურ პოლიტიკაში ქვეყნის განსაზღვრის თვალსაზრისით მათ უფრო ნაკლები მნიშვნელობა ენიჭება, ვიდრე ოპტიმალური გადაწყვეტილების ძიების შემთხვევაში. ეკონომიკური პოლიტიკის პრობლემების გაცნობიერების მოტივებიდან ხდება მხოლოდ მთავრობის პოპულარობაზე მოქმედი ფაქტორების (ცვლილებების) ანალიზი. ისინი პარტიული და იდეოლოგიური მიზნების რეალიზებას აფერხებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ იდეოლოგიური მიზნების დასახვას და მათი განხორციელების მცდელობას მაშინ აქვს აზრი, როდესაც პოპულარობა ახალი ვადით არჩევის საკმარის შანსს გვაძლევს (მაგ., Frey, Schneider, 1979).

დასკვნა

ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიულ მოდელებში ჯერ კიდევ არ არის გათვალისწინებული ის ზეგავლენა, რომელსაც მმართველი პარტია, ინტერესთა ჯგუფები და სახელმწიფო ბიუროკრატია საკუთარი ინტერესებით გადაწყვეტილებათა მომზადებაზე ახდენს. ღირებულებათა სისტემა, რომელიც გადაწყვეტილებათა თვალსაზრისით არსებითია, მხოლოდ ნაწილობრივ არის გამოვლენილი. ამავე დროს ეს არ ნიშნავს იმას, რომ საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ფუნქციაც ასევე ნაწილობრივ არის წარმოდგენილი. პირიქით, აქ საქმე ეხება მიზნის იმ ფუნქციას, რომელიც მნიშვნელოვანია გადაწყვეტილების მიმღებისათვის. თანმიმდევრულ ანალიზს გარკვეული მიზნები ექვემდებარება. მათი რეალიზების ხარისხს კი ადასტურებს ის განმარტებები, რომლებიც პოპულარობის ცვლილების გაცნობის მიზნით ხორციელდება. ასეთი მიდგომების მიხედვით მაქსიმალურად რეალიზდება და შემოწმებას ექვემდებარება წესრიგის პოლიტიკასთან დაკავშირებული კვანტიფიცირებული მიზნები.

ეკონომიკური პოლიტიკის პროგრამის არჩევასა და მისი შეფასების დონეს მხოლოდ შედეგი გვიჩვენებს. გადა-

წყვეტილების მიმღების პრიორიტეტები კი მის რეაქციებში გამოიხატება. ყოველ შემთხვევაში შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ გადაწყვეტილების მიმღების შეფასებითი წარმოდგენები გარკვეული ინტენსივობით ვლინდება. იგი განპირობებულია გადაწყვეტილების მიმღების მისწრაფებით, რომელიც ეკონომიკური პოლიტიკის მიზანთა განხორციელებასა და ღონისძიებათა დოზირებაში ჩნდება. ამ შემთხვევაში გადაწყვეტილების მიღების წესი სუბიექტის ახალი ვადით არჩევის პირობითაა განსაზღვრული. ამისათვის არ არის აუცილებელი ხმების მაქსიმალური რაოდენობა, როგორც ამას პარტიული კონკურენციის კლასიკური მოდელები მოითხოვს. აუცილებელია მხოლოდ, რომ ახალი ვადით არჩევის შანსი საკმარისად დიდი იყოს. აქედან გამომდინარე, ეკონომიკურ პოლიტიკაში პროგრამების წარმატებასთან დაკავშირებული პრეტენზიები შეზღუდულია.

ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიული მოდელებით მხოლოდ იმის დასაბუთება მოხერხდა, რომ თუ მთავრობას ხელახალი ვადით არჩევის მცირე შანსი მაინც აქვს, იგი ცდილობს საარჩევნო ვადაში ექსპანსიური პოლიტიკა გაატაროს (Paldam, 1979). შედეგების მიმართ ეჭვი რჩება მაშინაც, როდესაც ესა თუ ის მოდელი ეკონომიკური პოლიტიკის თეორიაზეა ორიენტირებული. პრობლემა ისიც, რომ მაკროთეორიულად ახსნილი მოვლენა მიკროთეორიული ასპექტით სუსტად ან არადამაჯერებლად დასაბუთებული (Stigler, 1973; Locksley, 1980). მიწოდების პოლიტიკის თვალსაზრისით გათვალისწინებული არ არის კერძო ინტერესებზე ორიენტირება, მაშინ როდესაც ისინი დაკვირვების ობიექტს წარმოადგენს. რაც შეეხება მოთხოვნის ასპექტს (პოპულარობის ფუნქცია), უმუშევრობისა და ინფლაციის მაჩვენებელთა კრიტიკული ცვლადები მხოლოდ საუკეთესო შემთხვევაშია ამომრჩეველთა მიერ კომპლექსურად აღქმული და დადებითად შეფასებული. ჩვეულებრივ კი მათ ეკონომიკური მდგომარეობის ინდიკატორებად განვიხილავთ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Gvelesiani R. (2017). The problem of considering possible consequences of the consistent reforms in the economic-political decisions, *Review of Business research (RBR)*, Volume 17, N2, ISSN: 1546-2609, University of Sassari, Italy, Editor: University of Osijek, Croatia, p.19-24.
2. Gvelesiani R. (2018). The Problem of Compatibility of Market Liberty With Social Equality, *European Journal of Business Research (EJBR)*, Volume 18, N1, ISSN: 1945-2977, Institute for Social Science Research (ISF), Munich, editor-in-chief: Professor Christine Duller, Johannes Kepler University Linz, Austria, p.39-44. www.iabe.org
3. Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*, Neudruck, Stanford 1997.
4. Frey, B.S. (1975). Eine Einschätzung der Neuen Politischen Ökonomie der siebziger Jahre. *Zeitschrift fuer die gesamte Staatswissenschaft* 131, S.697-718.
5. Frey, B.S. und F. Schneider (1979). An Econometric Model with an Endogenous Government Sector. *Public Choice* 34, S.29-43.
6. Kirsch, W. (1970). *Entscheidungsprozesse (Bd. 1: Verhaltenswissenschaftliche Ansätze der Entscheidungstheorie)*, Wiesbaden, S.68.
7. Lindblom, C.H. (1958). Policy Analysis. *American Economic Review* 48, S.298-312.
8. Locksley, G. (1980). The Political Business Cycle: Alternative Interpretations: in: Whiteley (Hrsg.): *Models of Political Economy*, London, Beverly Hills, S.177-198.
9. Paldam, M. (1979). Is there an Electoral Cycle? – A Comparative Study of National Accounts. *Scandinavian Journal of Economics* 81, S.323-342.
10. Peltzman, S. (1976). Toward a More General Theory of Regulation. *Journal of Law and Economics* 19, S.211-240.
11. Stigler, G.J. (1973). General Economic Conditions and National Elections *American Economic Review* 63, *Papers and Proceedings*, S.160-167.
12. Stigler, G. J. (1975). *The Citizen and the State – Essays on Regulation*, Chicago und London.
13. Streit, M. E. (2005). *Theorie der Wirtschaftspolitik*, 6. Auflage, Stuttgart, S.273; 379-380.
14. Tinbergen, J. (1964), *Economic Policy – Principles and Design*, 4 th rev. ed., reprint, Amsterdam 1975.
15. გველესიანი რ., გოგორიშვილი ი. (2018). გადაწყვეტილებების მიღების ტექნოლოგია ეკონომიკურ პოლიტიკაში, თბილისი, გვ.85-86. [Gvelesiani R., Gogorishvili I. (2018). *Decision-making Technology in Economic Policy*. Tbilisi, pp.85-86. In Georgian].
16. გველესიანი რ., გოგორიშვილი ი., (2015). ეკონომიკურ-პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების პრობლემები და მათი დაძლევის შესაძლებლობები, *ჟურნ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“*, ტომი VIII, №4, თბილისის უნივერსიტეტი, თბილისი, გვ.34-45. [Gvelesiani R., Gogorishvili I. (2015). *Problems of Economic-Political Decision-Making and Opportunities to Overcome*, *Journal. «Economics and Business»* Volume VIII, No. 4, Tbilisi University, Tbilisi, pp. 34-45. In Georgian].
17. გველესიანი რ., (2017). ეკონომიკურ-პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღება ემპირიულად და ანალიტიკურად ახსნადი და შეფასებას დაქვემდებარებული ცვლილებების გათვალისწინებით, *ჟურნ. „ახალი ეკონომისტი“*, №1, თბილისი, გვ.16-21. [Gvelesiani R., (2017). *Taking into account economic and political decisions empirically and analytically, and taking into account the changes subordinated to the assessment*. *Journal «Akhali Ekonomisti»* №1, Tbilisi, pp. 16-21. In Georgian].
18. გველესიანი რ., (2018). სოციალური საბაზრო ეკონომიკის კონცეფციის დამოკიდებულება ძირითად საზოგადოებრივ ღირებულებებთან, *ჟურნ. „ეკონომისტი“*, №3, ტომი XIV, თბილისი, გვ.26-36. [Gvelesiani R., (2018). *Concept of Social Market Economy Concept with Basic Public Values*, *Journal. «Ekonomisti»* No. 3, Volume XIV, Tbilisi, pp.26-36. In Georgian].

JEL Classification: E6, E7

<https://doi.org/10.35945/gb.2019.07.004>

COMPATIBILITY PROBLEM OF BASIC PUBLIC VALUES WITH ECONOMIC POLICY GOALS AND DECISIONS FOR THEIR IMPLEMENTATION

REVAZ GVELESIANI**D. Sc., Professor,**

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,

Academician of the Academy of Economic Sciences of Georgia, Georgia

revaz.gvelesiani@tsu.ge

KEYWORDS: BASIC PUBLIC VALUES, ECONOMIC POLICY GOALS, ECONOMIC INTEREST, DECISION-MAKING THEORIES, DECISION-MAKERS.

For citation: Gvelesiani R. (2019), Compatibility Problem Of Basic Public Values With Economic Policy Goals And Decisions For Their Implementation, *Globalization And Business*, №7, pp. 32-38. (In Georgian). <https://doi.org/10.35945/gb.2019.07.004>

SUMMARY

Economic policy related decisions are very complex in their logical structure because of the multilateral interdependence of the Social-economic events. Every decision includes some kind of vagueness. It is either clear or vague whether economic-political situation and results of discussed actions are analyzed well. The logical structure of decisions is the objective of the theory of the decision making. This theory helps to assess and overcome the problems in economic policy related decision making.

Economic policy is oriented on achieving the predefined goals. These goals are determined by economic situation

and many normative attitudes (basic values). There is an agreement on one part of the goals among the majority of developed countries. The laws and resolutions issued by different governments often include economic indicators, including: significant economic growth, high level of employment, appreciating the currency as an indicator of stability of prices, foreign economic relations, foreign economic equilibrium or fair distribution of the income and the property. This is the partial list of the goals, but it is enough to demonstrate that goals are the only means (instruments) for realizing all-inclusive norms of basic public values.